

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

V. Vtrum obiectum fidei poßit esse falsum; seu an falsi quidpiam poßit
diuina fide credi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

vnaus & idem assensus principiorum simul terminatur ad principia & ad ipsam claritatem, quæ in connexionem utriusque extremi, supposita cognitione terminorum, cernitur; quam dubio præcedit. diximus esse rationem formalem obiectivam assensus principiorum: quamquæ hoc ipso, quod ea ratio non est aliquid à parte rei distinctum ab ipsis principijs, quibus assentimur, assensus ille non ita distinctè ad ipsam rationem assentiendi ferri deprehenditur. Quæ verò præterea in obiectione exempla adducuntur, ad propositum non pertinent; nam species sensibiles, vel intelligibiles, itemque varia abstractio obiecti cogniti, proprie non sunt ratio formalis obiectiva, propter quam alicuius habitus siue actus intellectui, ut pluribus dictum tomo 1. disp. 1. q. 1. dub. 3.

Ad tertium respondetur, falsum assumi; nam ad credendum aliquid per fidem diuinam, non sufficere absolute probabilem assensum reuelationis, sed requiri fidem diuinam, circa eandem, ex instituto probauimus assert. 6. Ad probationes antecedentes respondetur. Ad I. Disparem plane quoad hoc esse rationem fidei humanæ, & diuinæ. Sicut enim ipse assensus fidei humanæ solum est probabilis, ita ad credendum aliquid per fidem humanam, sufficit notitia & assensus probabilis humanæ contestationis. Aliter ferres habet eum fide diuinam; quæ hoc ipso, quod infallibiliter assentitur veritati reuelatæ, propter reuelationem, necessario etiam simul infallibilem requirit & continet assensum circa diuinam reuelationem; cum hæc sibi inuicem pari proportionem respondeant, ut superius argumentati fuimus. Ad secundum respondetur, nec in casu Clementinæ; nec in controuersia de immaculata Virginis Conceptione; nec in vlla simili materia, vbi de ipsa reuelatione dubitare licet, elici de eadem materia posse actum fidei, ob defectum propositionis sufficientis; quæ cum ad credendam diuinam fide reuelationem non sufficit, non etiam sufficit ad credendum obiectum reuelatum, & contra; ut ex instituto dicitur quæst. sequenti.

Et quamuis ante ipsum assensum fidei, tam de veritate reuelata, quam de ipsa reuelatione, ex parte quidem propositionis, ac per modum conditionis prærequisitæ; (quæ oppositæ sententiæ auctores cum ratione credendi confundisse videtur) sufficiat fides humana, adeoque certus gradus probabilitatis, is tamē non excludit assensum fidei diuinæ, tã de veritate reuelata quàm de reuelatione subsequente, sed potius viã ad eum tenet. Quò fit, ut nulla plane sit cõsequentia, si dicas, in casu conuersionis Samaritanæ, aut Samaritanorũ, per modum proponentis, seu applicantis obiectum fidei, sufficiebat probabilis aliqua notitia miraculi, per humanam contestationem accepta: Ergo nulla penitus requirebatur fides diuina ipsius reuelationis, quod perinde est, ac si dicas; ad sciētias mathematicas cõparadas, per modum proponentis obiectum, sufficit fidelis & erudita instructio Magistris: ergo nõ requiritur assensus sciētificus de ipsius obiectis.

Quod si quis alicui propositioni solũ assentiat, propter reuelationem diuinam probabiliter cognitam, is nequaquam erit assensus fidei diui-

næ, sed naturalis solum assensus fidei humanæ, qualem assensum etiam habent hæretici, cuius pinde assentiendi ratio non est ipsa reuelatio diuina, sed probabilis solũ persuasio de reuelatione diuina, ut dictum assert. 6. & dubio præc. sub finē.

Ad quartum respondetur, falsum itidem assumi, & ex ipso eius opposito probari nostrum propositum, ut superius dictum assert. 7. Quænam autem & qualis propositio reuelationis sufficiat ad credendum aliquid fide diuina, ex instituto dicitur quæst. sequenti.

D V B I V M V.

Utrum obiectum materiale fidei possit esse falsum; seu an aliquid falsum per fidem diuinam credi; Deusque falsum testari possit.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 3.

Egimus hæcenus de obiecto fidei, tam formali, quam materiali, quoad substantiam spectato; sequitur ut cum S. Thoma agamus, de conditionibus quibusdam accidentalibus obiecti materialis fidei, qualis est, tum veritas, tum obscuritas seu inevidentia eiusdem, tum etiam certa eius distributio per articulos, & in vnum symbolum collectio, ac denique per temporum series incrementum. Et quod ad primum attinet, sensus propositæ dubitationis est, an per fidem diuinam & infusam credi aliquid possit, quod re ipsa verum nõ sit; an potius obiectum fidei necessario ac infallibiliter sit verum; vbi simul etiam de infallibili auctoritate Dei attestantis disserendum est.

Ratio vero dubitandi, esse potest. I. Quia nihil videtur ob stare, quo minus Deus, saltem per absolutam potentiam, falsum docere, vel testari, seu persuadere possit. Qualis enim hac in re potest ostendi implicatio contradictionis? Imo de facto Deum id non unquam fecisse, colligi posse videtur ex scriptura multipliciter. Primo cum asserit, Deum aliquos decipere: Ut Iob. 1. 2. v. 19. *Ducit Sacerdotes in glorios, & optimates supplantat, cõmutans labium veracium, & doctrinam suam auferens.* Et v. 24. *Qui immutat cor Principum populi terra, & decipit eos, ut frustra incedant per inuicem: palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.* Item Ezechielis 14. v. 9. *Et Propheta cum errauerit, & loquutus fuerit verbum: ego Dominus decepi Prophetam illum: id quod pluribus exponitur v. 4. & 5.*

Secundo eum testatur etiam prophetice prædicta quandoque impleta non fuisse. Ut 4. Regum 20. v. 1. vbi ab Isaia mors imminens prænuntiatur Ezechie, quæ tamen postea in plures años dilata est. Item Ionæ 3. v. 4. vbi ex mandato Dei Ionas palam in clamat: *Adhuc quadraginta dies; & Ninive subuertetur;* quod tamen postea non accidit.

Tertio cum indicat, non ullos etiã diuino spiritu inspiratos falsum dixisse, ut Abrahamum Gen. 22. v. 5. *Ego, & puer illic vsq; properantes, postquam adoraueri-*

mus, reuertemur ad vos. Iacob Genesis 27. vers. 19. Ego sum primogenitus tuus Esau.

Quarto cum etiam ipsa scriptura contradictionibus non videtur vacare. Cum igitur fides per se & quidem præcipue nitatur diuina reuelatione, certe si hæc falsa esse potest, etiam fidei subesse falsum poterit.

118 II. Sunt quædam veritates seu propositiones fidei, pèdentes ex varijs circumstantijs particularibus, quæ non possunt nisi fide humana constare. v. g. hanc hostiam, quam ex fide adoramus, esse consecratam; Concilium Tridentinum fuisse verum ac legitimum Concilium, ac proinde habere auctoritatem infallibilem; hunc vel illum in inuiduo esse verum & legitimum Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ Pontificem, &c.

III. Judæus fidelis olim sub vesperam Natiuitatis Christi credens, Christum nasciturum, potuit hunc suum actum continuare vsque ad præteritum instans Natiuitatis: Ergo potest aliquis fidei actus esse falsus.

119 IV. Fides saltè vt cõditione quadã sine qua nõ, siue vt ratione applicatè obiectum credendũ, nititur humana propositione, qua obiectum fiat credibile, vt patebit quæstione sequenti. Ea vero propositio ita se habet ad fidem, vt si illa falsa sit, aut esse possit, etiam fides consequens falsa sit, aut esse possit; sed illa potest esse falsa. Ergo, &c. Maior hæc per se pater: non enim potest esse verus assensus ille, qui sequitur propositionem falsam, hoc est, de obiecto falso. Minor probatur: tũ quia nec ex parte hominis fidem proponentis, vt qui falli & fallere potest; nec ex parte rei, quæ proponitur; nec ex parte mediõrum, quibus nititur credibilitas fidei, quicquam obstat, quo minus aliquid falsum fiat alicui euidenter credibile. multa enim falsa sunt probabiliora adeoque credibilia veris: Ergo propositio requisita ad fidem potest esse falsa, adeoque de re falsa.

120 V. Ex his igitur sic vterius licet argumentari: Nec ipsa reuelatio diuina per se; nec propositio seu motiua externa impedire videntur, quo minus rationabiliter possit dubitari, an non hæc omnia, quæ per fidem proponuntur, sint falsa, ergo saltem non potest fidei assensus adeo certus & indubitatus esse; vtcumque forte à parte rei de obiecto certissimo. Antecedens probatur. Quia ipsa reuelatio fidei cum sit obscura, non potest esse medium certo cognoscendi hoc vel illud esse diuinitus reuelatum, adeoque nec adimere facultatem dubitandi. Deinde non obstantibus motiuis, ac propositione externa, absolute fieri potest, vt id quod proponitur sit falsum. Cur ergo adeo certa & indubia fide rebus fidei assentiar; esto secundum se sint certissima.

121 VI. Nihil videtur obstare, absolute loquendo, quo minus Deus propter honestum finem, sibi cognitum, per hominem aliquem faciat miraculum; qui tamen interim ea gratia abusus, asseueret, id fieri propter confirmationem alicuius rei, quæ falsa est; quantumuis interim Deus rem illam nec affirmare, nec confirmare intendat. Id vero cum accidit, periude videtur esse, secundum humanam existimationem, ac si

Deus ipse eo miraculo falsum contestetur: Ergo secundum existimationem humanam, auctoritas Dei contestantis non est omnino infallibilis.

VII. Denique nihil videtur obstare, quominus Deus per se ipsum in intellectu humano producat, seu habitum ad errorem inclinantem, seu ipsum etiam actum erroris. Quod rursum si fiat, Deus author erit erroris; cuius proinde in persuadendo seu reuelando auctoritas non sit habenda infallibilis. His tamen non obstantibus, de proposita dubitatione sequentes assertiones statuimus.

122 ASSERTIO I. Fidei diuinæ non potest villo modo subesse falsum, ac proinde per fidem diuinam nihil credi potest, nisi verum, Ita S. Thomas hic q. 1. a. 3. & ceteri Theologi omnes ibidem, & in 3. dist. 24. aut 25. Estque id adeo de fide certum, vt nihil magis per fidem credatur, quam certissima & verissima esse omnia, quæ per fidem creduntur. Probatur assertio ex scriptura Heb. 11. v. 1. vbi fides definitur, *sperandarum substantia rerum argumentum* (seu conuidio) *non apparentium*. Ex qua vtraque appellatione colligitur fidei soliditas, & certitudo; maxime quia alioquin nec spes quidem firma ac certa esse posset.

Huc spectat illud Apostoli 2. Cor. 1. vers. 19. *Dei filius IESVS CHRISTVS qui vobis per nos prædicatus est, per me & Siluanum & Timotheum, non fuit Est Non; sed Est in illo fuit. Quorquor enim promissiones Dei sunt, in illo Est (constitunt) ideo & per ipsum Amen Deo, ad gloriam nostram. Vbi Apostolus & prædicationem fidei & promissiones Dei firmas ac immobiles stare contestatur. Plura assert. 2.*

124 Ratio assertionis, quam S. Thomas, & omnes Theologi afferunt, est; quia reuelatum, siue contestatum à prima veritate, est certissimum & verissimum; adeo vt falsum esse multo modo possit; alias enim prima veritas falleret, quod implicat in terminis, quia eo ipso iam non esset, prima & summa veritas in dicendo: atqui omnia, quæ per fidem creduntur, reuelata sunt à prima ac summa veritate in dicendo, scilicet à Deo; cum nihil credatur, nisi sub reuelatione diuina, tanquam formali & adæquata ratione fidei: ita quidem, vt quemadmodum nihil subest alicui potentia, vel habitui (vt loquitur S. Thomas) aut etiam actui, nisi mediante ratione formali obiecti; sicut color videri non potest, nisi per lumen, & conclusio sciri nõ potest, nisi per medium demonstrationis: ita nihil possit cadere sub fidem nisi in quantum fiat sub veritate prima (seu reuelatione diuina,) sub qua nullum falsum stare potest, sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate. Accedit, quod nulla virtus intellectualis potest tendere in falsum, iuxta Aristotelē 6. Eth. c. 3 & S. Thomam hic cit. a. 3. ad 1. Fides autem est virtus intellectualis, Ergo &c.

125 Dices primo. Virtutibus appetitiuis, vt iustitiæ, fortitudini; imo etiam spei, & charitati, potest subesse falsum: cum & multi sperent se habituros vitam æternam, quam non habebunt; & multi diligantur tanquam boni, qui tamen boni non sunt; ergo & fidei. Responderetur cũ S. Thoma

cit. a. 3. ad 1. aliam quoad hoc rationem esse virtutum moralium; aliam intellectualium. Singulæ enim perficiunt mentem in ordine ad proprium formale obiectum: illæ quidem ad bonum morale, cui opponitur malum morale: hæc ad bonum intellectus, hoc est verum, cui opponitur falsum. Quo fit, ut quia harum obiectum directe aduersatur falso, non possit vnquam esse falsum; illarum vero obiectum, quia est bonum morale, quod non repugnat aliquando niti opinione speculatiue falsa, ideo fit, ut aliquis iuste, fortiter, temperate, agere possit, soluendo debitum existimatum, sternendo eum, qui prudenter hostis Reip. iudicatur, reddendo coniugale debitum ei, quæ merito coniunx existimatur; tamen si forte re ipsa nec illud sit debitum, nec iste hostis, nec ista coniunx.

126 Accedit, quod ut ibidem notauit S. Thomas, nec spei, nec charitati proprie loquendo subest falsum. Nam nec per spem speratur vita æterna, tanquam absolute & citra conditionem obtinenda, sed solum ut possibilis & acquirenda sub conditione finalis perseverantia; in qua re non fallitur ille, qui postea eam sua culpa non consequitur. Neque charitatis formale & vltimum obiectum est proximus, aut eidem inherens bonitas, sed Deus propter quem diligitur proximus. Unde fit, ut nec illa quidem fallatur circa suum obiectum formale. Quod similiter etiam dici potest de omnibus virtutibus moralibus: nunquam enim ipsæ falluntur circa obiectum suum formale; semper enim iustitia tendit in obiectum formaliter iustum; temperantia in obiectum formaliter temperatum; & sic de cæteris. Et denique nec virtutes quidem morales per se niti principio falso, contra quosdam fufius ostendimus tomo 2. disputatione secunda, quaestione sexta, dub. 1.

127 Dices secundo. Ad prudentiam in particulari spectat iudicare, an hoc vel illud sit temperatum, iustum &c. in quo tamen iudicio potest esse falsitas, etiam si procedat à prudentia infusa. Respondetur, ad prudentiam non spectare in particulari absolute iudicare, hoc vel illud secundum se, & à parte rei, esse iustum, temperatum &c. sed solum ut dictum loco citato, id esse probabile seu probabiliter tale; siue ut alij respondent, hic & nunc esse appetitui recto, hoc est, iusto, temperato conforme, adeoque formaliter & practice, secundum habitudinem scilicet ad operantem, iustum &c. in quo nunquam errat. Fides autem, quia secundum S. Thomam q. 4. art. 2. ad 3. simul est practica & speculatiua, idcirco nec ad practice, nec ad speculatiue falsum inclinare seu disponere potest, ut de speculatiua quidem, hætenus probatum est; de practica dicitur inferius q. 6. vbi docebitur, fidem nunquam posse elicere actum malum.

128 Dices tertio: attamen actum temperantia versari posse circa obiectum re ipsa ac materialiter non temperatum, puta circa mulierem alienam, quæ inuincibiliter existimetur propria vxor, cur ergo non etiam fides possit versari circa obiectum materialiter falsum? Respondetur, diuersam esse quoad hoc rationem mali & falsi. Nam obiectum

materialiter ac secundum se malum, potest formaliter, prout in operantis intentionem cadit, esse bonum, quatenus scilicet consentit cum regula rectæ rationis ipsius operantis, hic & nunc vere iudicantis, probabile esse, id obiectum, omnibus spectatis, esse honestum ac licitum sibi; quod satis est, ut obiectum virtutis moralis esse possit. At vero propositio materialiter falsa, non potest esse formaliter vera; quandoquidem veritas & falsitas ipsius desumitur per convenientiam vel disconuenientiam eius, cum re ipsa, quidquid fit de iudicio seu dispositione operantis.

129 ASSERTIO II. Hæreticum est dicere, Deum vnquam actu & re ipsa, siue per se, siue per alium falsum dixisse. Ita ex communi censent Bannes hic quaestio. 1. art. 3. & Gregorius de Valentia q. 1. punct. 3. contra Priscillianistas, contrarium olim sentientes; teste Augustino lib. de hæresibus; item contra Armenos, teste Guidone Carmelita apud Castro Verbo Deum q. 3. Probatur omnibus illis scripturæ testimonijs, quibus docetur Deum esse omnis mendacij expertem. Ut Num. 23. v. 19. *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Ad Titum 1. v. 2. *Quam promissit, qui non mentitur Deus.* Mentiretur autem, si vlla ratione falsum diceret; quandoquidem omnia sciens, nunquam potest ignoranter falsum dicere. Huc spectant etiã illa, quibus suprema Dei veritas commendatur. Ioan. 3. v. 33. *Qui accepit eius testimoniū, signauit, quia Deus verax est.* Rom. 3. v. 4. *Est autem Deus verax; omnis autem homo mendax.* Lucæ 21. v. 33. *Celum & terra transibunt; verba autem mea non transibunt.*

130 Quæ quidem testimonia non solum probant, Deum per se ipsum non mentiri, aut fallere, sed nec per alios. Tum quia loquuntur de DEO, prout nunc re ipsa loquutus est; loquutus est autem fere semper per alios. Tum quia in scriptura non minus tribuuntur Deo, quæ per alios, quam quæ per se ipsum loquutus est, ut patet Isaia 1. vers. 2. 10. & 24. Ieremiæ 2. vers. 1. 5. 9. Ioannis 14. v. 14. Hebr. 1. vers. 1. optime 1. Thessal. 2. v. 13. *Quoniam cum accepissetis à nobis verbum audicis DEI, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.* Tum quia in moribus vtrumque eiusdem rationis est, per se, aut per alios falsum dicere. Ratio; & plura alia loca adducuntur inferius assert. 4. Et potest, hæc de re pluribus videri Augustinus de mendacio, & in alio libro contra mendacium.

131 ASSERTIO III. Hæreticum quoque est dicere, Deum de potentia ordinaria posse docere siue testari falsum, siue per se, siue per alium. Ita docent Gregorius de Valentia & Bannes locis cit. et si Canus l. 2. locorum c. 3. non audeat simpliciter hæreticum pronuntiare eum, qui asserit, Deum, iuxta legem ordinariam, posse docere falsum per alterum: cum tamen hæc duo non sint distinguenda, ut supra dictum. Probatur ex scriptura tum citatis testimonijs; tum speciatim illo Heb. 6. v. 18. *Per duas res immobiles (promissionem ac iusiurandum) quibus impossibile est mentiri Deo, fortissimè solatiū habeamus, qui confugimus, ad renendā propositam spem: quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmā.*

Ratio est; quia vel potentia ordinaria accipitur pro illa, qua Deus facit ea, quæ iam decreuit; & tum ex dictis præcedenti assertione patet, Deum nunquam mentiri posse: vel accipitur pro potentia operante ea, quæ sunt naturis rerum consentanea; & sic ex sequenti assertione patebit, mentiri non esse consentaneum, diuinæ naturæ, nec vlllo modo possibile. Vbi etiã SS. Patres afferemus.

133 ASSERTIO IV. Deus nec de potentia quidem absoluta, per se, aut per alium, falsum dicere; aut testari potest. Ita ex communi docent Canus lib. 2. locorum cap. 4. Gregorius de Valentia cit. q. 1. pun. 3. Bannes, & Arragonius hic quæst. 1. punct. 3. post Ariminensem infra, Durandum in 3. distinct. 24. q. 2. Marsilium in 3. q. 14. Et videtur mihi de fide, contra Gabrielem in 3. dist. 38. q. 1. Aliacum in 1. q. 12. Holkot in 2. dist. 2. & alios quosdam citatos ab Ariminenfi in 1. d. 42. q. 2. quorum sententiam minimum temerariam censet Gregorius de Valentia cit. pun. 3. Aragonius vero temerariam & erroneam.

134 Probatur assertio primo ex citato loco Heb. 6. alijsque testimonijs pro assertionem tertia adductis. Quibus accedunt illa; Deuteron. 32. v. 4. *DEVS fidelis est absque vlla iniquitate; iustus est & rectus.* 2. Timoth. 2. v. 13. *Si non credimus, ille fidelis permanet; negare se ipsum non potest.* Ex quibus colligitur, tam Deo repugnare infidelitatem, seu in dictis falsitatem, quam iniquitatem, aut sui negationem. Sicut & illud 1. Timoth. 3. *Est autem Deus verax; omnis autem homo mendax;* non tam procedit de actu, quam de potentia, quantum est ex naturali vtriusque dispositione.

135 Secundo id ipsum probatur vnanimi consensu SS. Patrum. Athanasius lib. de Incarnatione Verbi ait: *Absurdum est, Deum in suis verbis mentiri.* Chrysostomus hom. 1. in symbolum: *Aliqua Deus non potest, utpote falli, fallere, mentiri,* Cyrillus Alexandrinus l. 2. in Ioannem c. 69. pro certo habet, *non posse diuinam mentiri naturam.* Ambrosius l. 6. epistola 37. *Impossibile est mentiri Deum.* Augustinus l. 22. de ciuitate c. 29. *Si volunt inuenire, quod omnipotens non potest, habent prorsus, Ego dicam: mentiri non potest.* Qui etiam eandem veritatem ex instituto probat l. 15. de Trinitate c. 15. & l. 1. de symbolo cap. 1. vii & Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo,* cap. 12.

136 Tertio Probatur assertio ratione. I. Quia mentiri intrinsece malum est, vt ex certa & communi sententia, cum Augustino vtroque libro de mendacio, & contra mendacium, docent S. Thomas infra q. 110. a. 3. alijsque Theologi loc. cit. Semper autem mentiretur Deus, si vlla ratione falsum diceret, vt supra dictum: Ergo simpliciter pugnat cum diuina bonitate, vlllo modo falsum dicere.

137 II. Quia si maxime in hominibus aliquando mendacium, propter necessitatẽ alicuius mali vitandi, malum non esset, in Deo tamen malum semper esset, vt bene etiam notarunt Cicero libro 2. de Rep. & Plato, quem referunt Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, Eusebius lib. 3. de præparatione Euangelica cap. 3. & Origenes l. 4. cõ-

tra Celsum. Tum quia mendacio nunquam indiget, siue ad malum vitandum, siue ad bonum procurandũ: tum quia si mentiretur semel, perderet summam illam auctoritatem in testando; tantum autem bonum frustra prodigere; intrinsece malum est.

III. Quia veritas est perfectio simpliciter: ergo necessario est, & esse debet in Deo; & quidem summo & infinito modo; ita vt perfectior excogitari non possit: talis autem est, nec posse quidem vllatenus mentiri.

IV. Si semel concedatur, Deum vel per absolutam potentiam posse mentiri, perit certitudo & infallibilitas fidei nostræ; utpote, quæ ex consequenti nitetur ratione fallibili, reuelatione scilicet diuinæ, quæ absolute possit esse falsa.

138 Dices. Satis est, Deum hac sua potentia re ipsa nunquam fuisse vsum, in reuelandis rebus fidei: id quod cognosci potest, tum ex ipsius attestatione, tum ex motiuis fidei nostræ. Respondetur primo, etiamsi constaret, Deum nunquam fuisse vsum ea potestate, adhuc tamen periret infallibilitas diuinæ reuelationis, hoc ipso, quod ea nihilominus saltem posset esse fallax & falsa.

139 Respondetur secundo, nec posse quidem certo constare, Deum non fuisse vsum sua illa potentia, si eam haberet. Vnde enim constaret? an ex attestatione Dei? sed si Deus vlllo modo falsum dicere potest, de hac ipsa dubitare quis poterit, an non Deus in ea ipsa reuelatione forsitan vsum sit sua illa potentia. Si enim aliquid Dei verbum falsum esse potest, cur non & illud, quo attestatur, se vera dicere? An ex motiuis? sed hæc non possunt esse infallibilis ratio assensus fidei diuinæ, de veritatibus à DEO reuelatis; sed solum assensus cuiusdam euidentis, de credibilitate rerum fidei, vt dicitur quæstione sequenti. Accedit, quod si reuelatio diuina falsa esse potest, nulla motiua efficere poterunt, vt indubitata prorsus & infallibili fide credantur ea, quæ sunt diuinus reuelata.

Prorsus ergo per contrariam sententiam perit certitudo ipsius fidei; cum nec ipsa fides ex ea sententia nitatur ratione prorsus infallibili, nec iuxta illam sententiam suppetere possit vlllum medium, certo cognoscendi, reuelationem rerum credendarum falsam non esse. Quæ etiam causa est, cur Sancti Patres tantopere refugiant & detestentur omnem falsitatem & fucum, in propaganda & persuadenda fide, vt pluribus disserit Augustinus lib. contra mendac. capit. 8.

Sed & in Concilio Lateranensi sub Leone X. session. 11. excommunicantur illi, qui confictis miraculis iuxta illud Iob 13. versu 7. *Nunquid DEVS indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?* Et Apocalypsis ult. vers. 18. *Si quis apposerit ad hæc (fictitias reuelationes) apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.*

140 ASSERTIO V. Fides proinde diuina

prorius

prorsus infallibilis est, idque ex triplici capite: Primo ex se, ac ratione sui, quia talis est assensus; Secundo ex parte rationis formalis obiectivæ, quæ est diuina reuelatio; tertio ex parte causæ efficientis seu luminis fidei, quandoquidem nulli horum potest subesse falsum. Hæc est communis Doctorum sententia, & extra controuersiam. Colligitur ex dictis, prima quidem pars ex probatione assertionis primæ; quia actus fidei est actus virtutis intellectualis, qui non potest esse falsus, ut dictum. Accedit quod actus fidei est actus intrinsece supernaturalis, ut suo loco dicitur: Ergo in sua ratione specifica, quatenus talis assensus est, necessario est bonus & perfectus: talis autem non est nisi verus.

Secunda pars patet ex assertionem 2. 3. 4. quia reuelationi diuinæ nunquam potest subesse falsum.

141 Tertia pars probatur. Quia lumen fidei, vel est actualis motio, seu inspiratio à Deo immissa, ad assentiendum ei, quod per fidem proponitur; vel est ipse habitus fidei: neutri autem potest subesse falsum, ut de habitu constat ex dictis assertionem prima. De motione actuali probatur ex eo; non solum quia alioqui Deus esset author falsitatis & deceptionis, sed etiam quia illa ipsa motio est illuminatio quædam supernaturalis, adeoque participatio increati luminis, cui non potest subesse falsum.

142 ASSERTIO VI. Quamuis igitur non omnia quidem fidei obiecta secundum se absolute necessaria sint; at omnia tamen habent quandam necessitatem infallibilitatis, quatenus cadunt sub scientiam & reuelationem diuinam. Ita S. Thomas hic q. 1. a. 3. ad 2. & est extra controuersia. Prima pars patet ex eo, quia multa creduntur per fidem, quæ absolute potuerunt non esse, ut Incarnatio, Passio, Resurrectio Christi &c. præter innumera alia quæ in scriptura sacra habentur, mere contingentia.

Secunda pars probatur ex dictis, quia omne à Deo scitum & reuelatum, infallibiliter, adeoque necessario necessitate quadam infallibilitatis est verum: omne creditum est scitum & reuelatum à Deo: Ergo necessario est verum necessitate quadam infallibilitatis; quæ scilicet est necessitas ex suppositione ipsius scientiæ, seu reuelationis diuinæ. Superest ut argumenta contra infallibilem hanc fidei veritatem initio proposita dissoluamus.

143 Ad primum argumentum respondetur; Deum nec per absolutam quidem potentiam falsum testari posse, constat ex dictis assertionem 4. Ad exempla obiecta ita respondetur. Ad primum, Deum dici decipere permissiue, ut dictum in simili de induratione & excæcatione Dei, tom. 2. disp. 4. q. 9. dub. 5. & declarant S. Thomas 1. 2. q. 79. a. 3. & q. 9. de malo a. 1. & Canus lib. 2. locorum cap. 4. Nec aliter intelligendus Augustinus lib. 83. q. 53. cum ait, Deum non per se, quidem, nec per bonos Angelos, sed per malos, alios nonnunquam malos decipere. Potest etiam deceptio Principum terræ referri ad elusionem vanæ illius cõfidentia & securitatis, quam impij

sibi solent ipsi confingere in traducenda vita impura & impia: quæ non est deceptio ex attestatione Dei, sed ex propria & arbitraria impiorum persuasionem profecta.

144 Ad secundum exemplum respondetur, Prophetias eiusmodi vel tantum fuisse comminatorias, vel prædictiones effectus in sua causa tantum; futurum scilicet hoc vel illud, quantum est ex dispositione causarum naturalium. Quo modo optime explicatur prædictio illa mortis Ezechia. De qua re pluribus Sanctus Thomas 1. part. quæst. 19. articulo 7, & 2. 2. quæstio. 171. art. 6.

Ad tertium exemplum respondetur, eiusmodi sermones aut non fuisse Deo inspirante prolatos, aut certe mendacio vacare. Quod quidem de Abrahamo & Iacobo sentiunt communiter omnes, iuxta Augustinum q. 74. in Genesim, & l. 16. de ciuitate cap. 37. & contra mendacium c. 10. & iuxta Innocentium Papam capit. *Gaudemus*, de diuortijs. Nam & Abraham fretus diuinæ promissione spem firmam habebat, filium saluum reducendi, & Iacob iam aliunde iure primogenituræ gaudens, profiteri potuit, se in ea actione, personam & locum Esau sustinere, ut in Comædijs quotidie fieri videmus. De qua re plura Pererius in illa loca, & Ribera in cap. 11. ad Heb. num. 50. Ad quartum respondetur, contradictiones illas solum esse apparentes, non veras, ut videre est, tum apud Bannem & Valentiam hic q. 1. a. 3. seu pun. 3. tum apud Bellarminum lib. 5. de verbo Dei cap. 5. & seq. Nam eas particulatim discutere non est huius loci.

145 Ad secundum argumentum, quod attinet ad hostiam consecratam, Respondetur eum S. Thomam hic q. 1. a. 3. ad 4. & Caietano, Banne, & alijs ibidem, ex communi; quod hæc hostia, absolute loquendo, sit vere consecrata, non credi per fidem diuinam; sed id certum esse duntaxat modo & fide humana, utpote pendens ex multis hypothesebus, quæ non nisi fide humana cognoscuntur. *Fides credentis*, inquit Sanctus Thomas loc. citat. *non refertur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc, quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando recte fuerit consecratum. Vnde si non recte sit consecratum, fidei non suberit propter hoc falsum. &c.* Neque tamen ideo necesse est, sub expressa conditione adorari hostiam, ut recte Caietanus ibidem, & declaratur in 3. part.

146 Quod vero attinet ad Pontificem in indiuiduo (eadem est ratio Concilij) varia quidem est de hac re sententia; sed supponendo id esse de fide certum; de quo infra q. 3. Respondeo, rationem id credendi non esse auctoritatem, aut fidem humanam, sed reuelationem diuinam; qua vniuersim reuelatum est, omnem Petri in Romana Cathedra successorem, legitime electum & acceptatum, esse Caput, & summum Pontificem Ecclesiæ: ut & omne Concilium generale legitime congregatum, habere infallibilem auctoritatem definiendi. Qua maiore vniuersali præsupposita, in minore tanquam euidenter certum (morali scilicet euidentia, quali scimus, Romam esse)

subsumitur: atqui hic Pontifex, hoc Concilium est tale: Ergo, &c. Quo theologico discursu facto, absolute postmodum utrumque credimus, ob diuinam reuelationem, vt generatim de propositionibus, quæ ex alijs reuelatis inferuntur, dictum dub. 3.

Dices: Ergo saltem fides potest nonnunquam esse causa falsi assensus: vt si positâ maiori de fide, minorem falsam subsumendo dicas: Concilium legitimum generale non potuit errare: Conciliū Basileense subijciens Papam Concilio fuit tale. Ergo &c. In quo discursu conclusio, ex vtraque præmissâ procedens, est falsa. Ad hoc respondet Bannes loc. cit. fidem per accidens posse esse causam falsi assensus materialiter, & velut quoad substantiam actus spectati, non autem ipsius falsitatis formaliter, ne per accidens quidem, vtpote cuius sola causa est falsitas minoris. Sicut etsi Deus est causa actus falsi & mali, quoad entitatē, non ideo tamen est, aut dici debet causa peccati seu falsitatis, ne per accidens quidem.

147 Verum quia præmissæ aut nullo modo sunt causa conclusionis, aut sunt etiam causa eiusdem quatenus talis est, hoc est, vt est circa tale obiectum negatiua, aut affirmatiua: idcirco respondeo, illam tantum præmissam esse causam conclusionis, in qua conclusio virtualiter aliquo modo continetur; qualis quidem in proposito est minor falsa, non maior de fide: quæ quidem nec conditio sine qua non est respectu falsi assensus subsequēntis, non solum quia necesse non est, discurrerentem vtramque propositionem aperte exprimere; sed etiam quia si maxime exprimenda esset, satis foret, eiusmodi propositioni acquisita fide assentiri.

148 Ad tertium argumentum respondetur: Si Iudæus ille non referat suam fidem determinate, ad futurum re ipsa tempus; sed natiuitatem Christi in communi credat, prout abstrahit à certa differentia temporis, vel etiam vt futuram respectu promissionis olim Abrahamo factæ, de venturo Messia &c. tunc nihil obstabit, quo minus idem actus fidei continuetur etiam post instans Christi nati, vt indicat etiam S. Thomas cit. a. 3. ad 3. at si determinate feratur in illâ falsam circumstantiam temporis de Messia venturo, post hoc ipsum tempus elicit assensus, impossibile est, vt idem numero actus continuetur: quin potius erunt duo actus diuersi, vnus verus & supernaturalis actus fidei, posterior falsus, & mere naturalis.

149 Ad quartum & quintum argumentum respondetur, etsi quidem ex parte motiuorum externorum aliquid falsum fieri possit euidenter credibile, tanquam certâ fidē credendum, propter diuinam reuelationem, vt dicitur quæst. seq. tamen assensum circa tale obiectum nunquam futurum assensum diuinæ fidei, sed solum humanæ, vtpote non habentem pro ratione assentiendi veram aliquam reuelationem diuinam, sed solum existimatam. Et quamuis externa fidei propositio seu motiua, per se ac immedie non tribuant absolutam illam certitudinem fidei diuinæ; nec vero aut eadem illam, aut etiam ipsa reuelatio diuina re ipsa

adimant omnem facultatem dubitandi seu dissentendi; manet enim nihilominus fides libera etiam quoad specificationem; plane tamen adimunt facultatem prudenter dubitandi vel dissentendi; hoc ipso, quod fidei obiectum reddūt euidenter credibile per diuinam fidem, eiusque oppositum, secundum prudens iudicium, plane incredibile, vt pluribus dicitur quæstione sequente.

Ad sextum respondetur, ex dictis constare, Deum directâ quidem intentione nunquam posse aliquid falsum miraculo confirmare. An autē id præter intentionē, iuxta casum in obiectione propositum, fieri possit, dubium videri potest. Ad quod respondeo, tamen quidem ei rei impossibilitas non sit omnino mathematice euidens, vt docent etiam Durandus q. 1. prologi num. 46. & q. 7. Gabriel 3. dist. 24. q. 1. a. 3. & colligi potest ex Caietano hic q. 1. a. 4. moraliter tamen quasi euidentē esse; ita vt moraliter loquendo de propositione per miraculū iuxta testimoniū operātis miraculum confirmata, dubitare non possimus; vtcunque forte absolute loquendo, falsum esse possit, quod miraculum ad eum finem sit factum, quem operator miraculi indicat: quomodo quidem censendum est, Deum ob suam auctoritatem, infallibilis fidei tuendam, id non permisurum; tamen si reuera ea re, fidei certitudo non magis læderetur, quam si alijs de causis, ob propositionem falsam, falsum aliquid diuina fide euidenter credibile redderetur, de quo paulo antea diximus.

151 Circa septimū argumentum tangitur difficultas, an Deus per se solū possit in intellectu humano, aut actum erroris, aut habitum ad actum inclināntem producere. Et quidem Vasquez 1. 2. disp. 90. cap. 4. concedit, Deum posse infundere homini habitum erroris, sicut etiam habitum vitiosum inclināntem ad peccatum. Et inferius ait: *Si Deus infunderet habitum erroris, ex quo intellectus erraret, nihil contra suam veritatem faceret: sicut neque ex eo, quod ipse velit errorem in nostro intellectu, & ipsum producat, aliquid nocet sua veritati. Imo si Deus posset sola sua virtute producere actum intellectus, nihil obstabit, quo minus & actum erroris solus infunderet: veritati enim eius solus repugnat, testem esse falsi. At infundere qualitatem inclināntem ad errorem, vel occasionem illius tribuere, vel illum operari, vel ipsum velle nihil fastidii arguit in Deo.* Quæ etiam ratione idem Vasquez 3. part. disputat. 61. cap. 4. probat, habitum, vel etiam actum erroris, sicut & habitum vitiosum, suapte natura non pugnare cum vnione hypostatica, sicut pugnat peccatum. Et ibidem num. 59. ait: *nihil obstare, quo minus Deus sit auctor erroris, qui non est peccatum, atq. illum expresse velit: eo quod error, secundū rationē formalem erroris, non est malū culpa, sed est malū pænæ. Solum autē impossibile est, inquit, Deum esse auctorem erroris, tanquā resem, per se, vel per alium; ita vt ipse reificans per se vel per actum aliquem decipiat.* Hactenus Vasquez. Idem tradit Arragonius hic q. 1. articulo 3. respons. 1. ad 3. & fauent Marsilius in 2. q. 28. a. 1. dub. 2. & Caietanus lib. 2. Regum c. 12. & 16. vbi dicit, Deum esse causam mendacij,

non vt mendacium, sed vt poena est. In qua sententia, quid ad argumentum obiectum respondendum sit ex dictis liquet.

152 Nihilominus tamē Victoria relect. de homicidio à n. 2. Medina 1. 2. q. 19. a. 1. & Arragonius loc. cit. responso 2. quasi corrigens seipsum, negant, Deum posse eiusmodi habitum, vel actum erroris in humano intellectu per se solū pducere. Quod mihi etiam multo videtur verius; saltem loquamur de tali actu, vel habitu, quo mens imbuta reuera feratur, aut saltem quoad specificationem determinetur ad falsum assensum seu obiectum. Tum quia non minus cum prima ac sumā veritate pugnat falsitas seu error, quam cū summa bonitate peccatum: ergo sicut Deus non potest esse author peccati, ita neq; falsitatis, aut deceptionis.

153 Tum quia alioqui non satis constaret infallibilitas diuinæ reuelationis; cuius hic ordinarius solet esse modus, quod Deus corda ac mentes Prophetarum, aliorumue Sanctorum, certo quodam lumine seu illustratione actuali imbuat, quā ipsos ad quidpiam excedens naturalem cognitionem cognoscendū moueat ac determinet. Si ergo potest Deus aliquem intrinsece mouere ac determinare ad cognitionem seu assensum falsum, quomodo stabit infallibilitas talis reuelationis? Deinde etiam si Deus exterius per Angelum, vel aliam creaturam aliquid homini denuntiet, quandoquidem semel conceditur, posse Deum per seipsum, ac immediate esse authorem erroris, poterit etiam Angelum seu aliam creaturam mouere ac determinare ad aliquid falsi denuntiandum; quo ipso Deus saltem per alium, falsum testabitur; quod tamen fieri posse, omnes negant.

154 Vbi etiam simul aduerto, diuersam esse rationem habitus seu actus prauī & erroris. Nam eriam si detur, (de quo actum tomo 2. disp. 4. q. 9. dub. 5. in fine) Deum posse per se habitum, vel actum prauum in mente hominis producere; illum quidem, quia per se, ac non interueniente libero vsu arbitrij, causa sufficiens malitiæ moralis non est; præsertim cum Deus re ipsa nunc producat appetitum sensitiuum in homine, qui natura sua fertur in bonum sensibile, idque non raro rectæ rationi repugnans: hunc vero, quia productus ab extrinseco ac sine propria libertate habentis, formaliter malus & peccatum esse, non potest: tamen error, etiam seclusa omni culpa errantis, à Deo directe causari non potest in homine; quia erroris ac deceptionis author rem esse, non propterea repugnat Deo, quia error culpa est, sed quia per se tale malum est, quod à summa veritate per se ac directe causari non potest. Idem seruata proportione dico de habitu intellectuali, adeoque etiam de specie intelligibili determinante intellectum, saltem quoad specificationem, ad falsum assensum.

155 Secus est, si loquamur de habitu non ita determinante ad assensum falsum; cuius quidem eadem videtur esse ratio, quæ est habitus vitiosus; quem à solo Deo produci posse, non negamus; eum tamen actum peccaminosum, saltem qui

vitaliter afficiat mentē, per se solum in homine, producere non possit, vt diximus tom. 2. disp. 4. q. 9. dub. 5.

Alia etiam videtur esse ratio speciei sensibilibis, aut intelligibilis, qua non ad assensum falsum, sed solum ad apprehensionem obiecti non existentis potentia determinetur, vt fieri posse in miraculosis apparitionibus Eucharistiæ, docent Sanctus Thomas 3. part. q. 76. a. 8. & in 4. dist. 10. articulo 4. quæstiunc. 2. & opusc. 58. cap. 11. Scotus in 4. distinctione 11. quæst. 1. art. 3. Paludanus in 4. dist. 10. Antoninus 3. part. tract. 13. cap. 14. Victoria relect. de Eucharistia n. 62. & Molina 1. part. q. 55. a. 2. disp. 2. memb. 5. Sicut enim in prima operatione intellectus, & apprehensione simplicium, proprie non est falsitas, ita nihil obstat, quo minus eiusmodi species seu phantasmata representantia obiectum, quod non est, à Deo solo producantur; quandoquidem non est necesse, vt eorum vi intellectus determinetur ad assensum.

D V B I V M VI.

Utrum obiectum fidei possit esse euidens; seu visum seu scitum.

S. Thomas 2. 2. a. 4. & 5.

156 Distinguit S. Thomas his duobus articulis citatis, obiectum euidens in visum, quod scilicet per se ipsum immediate mouet sensum aut intellectum ad sui cognitionem; & dicitur, per se notum, vt sunt obiecta sensuum & principia scientiarum: & in scitum, quod per aliud medium cognitum mouet intellectū ad assensum, adeoque ex per se notis euidenter deducitur, vt sunt conclusiones scientificæ. Et respondet, obiectum fidei formaliter nec visum esse, nec scitum, in corpore vtriusque articuli: esse tamen visum & euidens credenti, sub communicatione credibilitatis a. 4. ad 2. idq; mediante ipso lumine fidei a. 4. ad 3. Addit in corpore vtriusque articuli, nec materialiter quidem posse eandem veritatem esse visam, & scitam ab eodem & in eodem statu; licet in diuersis possit. Vnde concludit a. 5. ea, quæ simpliciter fidei subsunt, & communiter credenda proponuntur omnibus, esse non scita. Assensus autem eorum, quæ secundum se euidentia sunt, vt Deum esse, vnum esse, præexigitur quidem, inquit ibidem ad 3. ad ea, quæ sunt fidei; sed non eodem modo. Qui enim eorum euidentiam habent, eos docet non assentiri ijs per fidem, sed per ipsum habitum scientiæ; alios vero, qui eorum demonstrationem non habent, vult saltē per fidē præcognoscere debere. Ita S. Thomas.

157 Verum vt res tota distinctius explicetur, notandum est primo, euidentem generatim illud dici, quod vel per se immediate, absque alio medio cognito, vel interueniente certo medio, potentiam cognoscentem, ob singularem, quam cum ea proportionē habet, ad eternā adeo cognitionē mouet, vt non possit, saltem quoad specificatio-